

JOANNA DWORAKOWSKA

RODZINNE UWARUNKOWANIA POSTAW MŁODZIEŻY WOBEK PORNOGRAFII – KOMUNIKAT Z BADAŃ

FAMILY DETERMINANTS OF YOUTH'S ATTITUDES TOWARDS PORNOGRAPHY – RESEARCH REPORT

A b s t r a c t. Pornography is among these phenomena which have not been clearly defined in the subject literature yet. Ambiguity of the phenomenon promoted in contemporary socio-cultural reality and its normalization cause that it can be interpreted and evaluated in many different ways. Available research and analyses lack any approach that would describe how pornography affects development and behaviour of youth in different care and upbringing environment.

This article aims to discuss results of the author's study related to family determinants of youth's attitudes towards pornography. Author's intention is to initiate discussion and further study into this topic. Study was based on a sample of 127 student. To obtain empirical data, survey questionnaire of the present author was used. Through analysis, an attempt was made to find answers to question if selected variables of family environment (type of parents' relationship, type of parenting style in a family, a sense of emotional support from parents, values adopted by parents) differentiate youth's attitudes towards pornography in cognitive, emotional and behavioural aspects.

Key words: youth; attitude; pornography; family.

Współczesność to okres szybkich przemian społecznych, które zaznaczają się nie tylko w sferze gospodarczej, ekonomicznej oraz politycznej, ale także w obszarze norm, postaw, systemów wartości i ocen. Procesy globalizacyjne powodują przenikanie się wzorów życia społecznego charakterystycznych dla

wielu kultur, szczególnie cenioną wartością staje się więc otwartość na wszystko, co odmienne, nowe, indywidualne. Pewne zjawiska, uznawane dotychczas za patologiczne, spotykają się dziś z większą akceptacją, tolerancją, normalizują się. Odnosi się to również do zjawisk związanych z ludzką seksualnością, takich jak pornografia. Należy ona do zjawisk, które pomimo że istnieją w społeczeństwie od wielu wieków, nie zostało dotychczas jednoznacznie zdefiniowane.

Przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych, takich jak: psychologia, socjologia, seksuologia, ekonomia, prawo, etyka, na przestrzeni lat podejmują próby stworzenia wyczerpującej definicji. Na gruncie naukowym prowadzona jest również dyskusja dotycząca zakresu znaczenia terminu „materiały pornograficzne”, które z nich można zakwalifikować jako *stricte* pornograficzne, które jako erotyczne, a które stanowią element sztuki i kultury¹. Wydaje się więc, że klasyfikacja materiałów pornograficznych (wyłączając oczywiście brutalną pornografię i pornografię dziecięcą) bardzo często nacechowana jest subiektywizmem odbiorcy.

Konieczność prowadzenia badań dotyczących percepcji pornografii przez młodzież podyktowana jest bezsprzecznie faktem szkód jednostkowych i społecznych, jakie powoduje. D. Kornas-Biela² jako obszary, które obejmuje swoim wpływem oglądanie pornografii, wymienia: system wartości, rozwój moralny i społeczny, obraz kobiecości i męskości oraz wzajemnych relacji pomiędzy płciami, stosunek do małżeństwa i rodziny, „ja” fizyczne. Autorka zaznacza także, iż pornografia jest: formą przemocy, która odbija się na osobowości dzieci; wpływa na powstawanie patologii seksualnej; wpływa na zachowania przestępcze; ma uzależniający wpływ na osobowość; wpływa na psychikę dzieci i młodzieży. Inni autorzy podkreślają niebezpieczeństwo uzależnienia od materiałów pornograficznych³, jeszcze inni destrukcyjny wpływ na rodzinę⁴. D. Kornas-Biela zaznacza: „Żadne badania [...] nie mogą również zaprzeczyć

---

¹ A. RODAN, *Historia erotyki*, t. 1. *Pornografia*, Wydawnictwo Garmond A.G., Łódź 1996, s. 5; Z. LEW-STAROWICZ, *Słownik seksuologiczny*, Agencja Omipress, Warszawa 1986, s. 67.

² D. KORNAS-BIELA, *Wpływ pornografii na rozwój osobowości człowieka*, w: Dział Ekspertyz Biura Informacji i Dokumentacji Senackiej Kancelarii Senatu, *Pornografia – zagrożenia dla rodziny i społeczeństwa*, Wydawnictwo Kancelaria Senatu Biuro IiDS, Warszawa 1999, s. 13-25.

³ T. JAKUBOWSKI, *Zagrożenia w dziedzinie płciowości – pornografia*, „Katecheta” 1999, nr 7-8, s. 42-43.

⁴ P. FAGAN, *Wpływ pornografii na jednostkę, małżeństwo, rodzinę i społeczeństwo*, Wydawnictwo Fundacja „Głos dla Życia”, Poznań 2010, s. 5.

zdrowemu rozsądkowi, który podpowiada, iż pornografia nie pozostaje bez wpływu na świadomość, uczucia i postawy konsumentów”⁵.

W polskich doniesieniach empirycznych brakuje badań dotyczących uwarunkowań odniesień młodzieży do zjawiska pornografii, takie ujęcie wydaje się potrzebne z punktu widzenia postulatów praktycznych. W prezentowanym artykule zostaną w formie komunikatu przedstawione wyniki badań empirycznych dotyczących uwarunkowań rodzinnych postaw młodzieży wobec pornografii.

1. MATERIAŁ I METODA

Celem przeprowadzonych badań było ustalenie czy istnieje zależność pomiędzy uwarunkowaniami rodzinnymi (typem związku rodziców, stylem kierowania wychowawczego w rodzinie, poczuciem wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców, kulturowanymi w rodzinie wartościami) a postawami młodzieży wobec pornografii. Przyjęto założenie, że czynniki rodzinne różnicują postawy respondentów w tym obszarze.

W prezentowanych rozważaniach postawa definiowana jest za autorami nurtu strukturalistycznego, gdzie na każdą postawę składa się jej wymiar poznawczy, emocjonalny i behawioralny⁶. Postawy młodzieży wobec pornografii analizowaliśmy ustalając jej poziom wiedzy na temat pornografii, charakter tej wiedzy – uzależniony od wykorzystywanych źródeł informacji (komponent poznawczy), deklarowane emocje (komponent emocjonalny) oraz deklaracje na temat celowego oglądania materiałów pornograficznych (komponent behawioralny).

Ocena poziomu wiedzy respondentów na temat pornografii została przeprowadzona w oparciu o krótki test sprawdzający, zawierający 6 pytań, podzielonych na 22 szczegółowe zagadnienia z zakresu analizowanej tematyki. Za udzielenie prawidłowej odpowiedzi respondent otrzymywał 1 lub 2 punkty, w zależności od charakteru pytania i stopnia poprawności odpowiedzi mógł uzyskać maksymalnie 24 punkty. Suma uzyskanych punktów była wskaźnikiem prezentowanego przez niego poziomu wiedzy. W badaniach przyjęto następującą skalę punktacji:

0-9 punktów – poziom wiedzy niski,

---

⁵ D. KORNAS-BIELA, *Wpływ pornografii na rozwój osobowości*, s. 12-13.

⁶ T. MAJRZYCKI, *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1977; por. T. NOWAK, *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973, S. MIKA, *Psychologia społeczna*, PWN, Warszawa 1987.

10-18 punktów – poziom wiedzy średni,

19-24 punktów – poziom wiedzy wysoki.

Badania zostały przeprowadzone w czerwcu 2017 roku wśród uczniów ostatnich klas dwóch rzeszowskich szkół średnich o profilu technicznym. Zastosowaną metodą był sondaż diagnostyczny, jako technikę badawczą wybrano ankietę audytoryjną. Dobór próby do badań był losowy. Z wypełnionych 150 ankiet do analizy zakwalifikowano 127 kwestionariuszy.

Biorąc pod uwagę zróżnicowanie ze względu na typ związku rodziców dominowała młodzież, której rodzice są małżeństwem i mieszkają razem (40,9%), 22,1% badanych deklaroowało, że rodzice są rozwiedzeni lub pozostają w separacji, 21,6% twierdziło, że ich rodzice mieszkają razem bez ślubu, 11,8%, że nigdy nie mieszkali razem, zaś 3,9% podawało, że jedno z rodziców (lub oboje) nie żyją. Najwyższy odsetek respondentów wskazywał na liberalny styl kierowania wychowawczego w swojej rodzinie (55,1%), 31,5% badanych określało go jako liberalny, zaś 13,4% wskazywało na cechy kierowania wychowawczego w swojej rodzinie znamienne dla stylu autokratycznego. Młodzi wskazywali w najwyższym odsetku na brak wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców (46,5%), 44,1% respondentów twierdziło, że doświadcza wsparcia ze strony jednego z rodziców (w tym 26,8% tylko ze strony matki a 17,3% tylko ze strony ojca), 9,5% badanych deklaroowało brak wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców. W ocenie 48,8% badanej młodzieży w jej domach rodzinnych największe znaczenie przypisywano wartościom afiliacyjnym, takim jak: poczucie bycia potrzebnym, udane życie rodzinne, posiadanie przyjaciół. W rodzinach 29,1% respondentów dominująca była orientacja pragmatyczna, przejawiało się to w deklaracjach badanych o przypisywaniu największej rangi takim wartościom, jak wykształcenie i dobrze płatna interesująca praca. W rodzinach 22,1% uczniów najwyżej cenione były wartości hedonistyczne (pełne rozrywek życie, dobra materialne, prestiż i szacunek otoczenia).

2. POSTAWY MŁODZIEŻY WOBEC PORNOGRAFII – ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH

Wiedza na temat wybranego obszaru rzeczywistości społecznej determinuje w znaczący sposób stosunek człowieka do związanych z nim zjawisk, przedmiotów czy procesów. Postawy młodzieży wobec pornografii związane będą z poziomem wiedzy respondentów na ten temat. Jak wskazują wyniki przeprowadzonych badań, temat pornografii nie należy do powszechnie znanych.

Jedynie 9,5% respondentów prezentowało wysoki poziom wiedzy na ten temat, w przypadku 62,2% był to poziom średni, zaś 28,3% badanych odznaczało się niskim poziomem wiedzy.

Biorąc pod uwagę zróżnicowanie ze względu na czynniki rodzinne, możemy mówić o istotnej statystycznie zależności pomiędzy typem związku rodziców a poziomem wiedzy respondentów na temat zjawiska pornografii ($x^2=37,5 > x^2_{0,01; 8}=20,1$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), siłę tego związku możemy określić jako przeciętną. Zróżnicowanie poziomu wiedzy ze względu na typ związku rodziców przejawia się w wysokim odsetku (60%) badanych o wysokim poziomie wiedzy w kategorii, w której jedno lub oboje z rodziców nie żyją⁷. Ponieważ kategoria ta liczyła zaledwie 3,9% respondentów, zależność ta ma raczej w większym stopniu charakter ilościowy niż jakościowy. Drugą z zauważalnych tendencji jest najwyższy odsetek osób prezentujących niski poziom wiedzy (53,6%) w grupie osób, których rodzice byli rozwiedzeni lub w separacji.

Statystycznie istotna zależność występowała również pomiędzy stylem kierowania wychowawczego w rodzinie a poziomem wiedzy badanej młodzieży ($x^2=16,5 > x^2_{0,01; 4}=13,3$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,3$), siłę tego związku określamy jako słabą. Najwyższy odsetek respondentów o wysokim poziomie wiedzy (52,9%) występował w grupie osób pochodzących z rodzin o autokratycznym stylu kierowania wychowawczego. W pozostałych kategoriach dominował średni poziom wiedzy (w rodzinach o stylu wychowania liberalnego – 75,7%, zaś w rodzinach cechujących się demokratycznym stylem wychowawczym – 52,9%).

Poziom wiedzy respondentów na temat pornografii różnicowany był także przez poziom wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($x^2=72,7 > x^2_{0,01; 6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$), siłę tego związku określamy jako wysoką. Niski poziom wiedzy na temat pornografii w najwyższym odsetku przejawiał się w grupach młodzieży deklarujących poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony obojga rodziców (50%) oraz tylko ze strony matki (79,4%). Znamienne jest to, że w grupie młodzieży otrzymującej wsparcie emocjonalne tylko ze strony matki żaden z respondentów nie uzyskał wyniku pozwalającego zakwalifikować jego poziom wiedzy na temat pornografii jako wysoki. Wynika to prawdopodobnie z faktu, iż dominująca rola matki-kobiety w wychowaniu młodego człowieka determinuje w zna-

---

⁷ W pozostałych kategoriach wysoki poziom wiedzy reprezentowało odpowiednio 3,9% badanych, których rodzice byli małżeństwem i zamieszkiwali razem, 7,4% młodzieży, której rodzice mieszkają razem bez ślubu, 17,9% badanych, których rodzice są rozwiedzeni lub w separacji. Wysokiego poziomu wiedzy nie prezentował również żaden z młodych z kategorii, w której rodzice nigdy nie mieszkali razem.

czącym stopniu jego aktywność poznawczą i w większym stopniu kieruje ją na sferę emocjonalną relacji międzyludzkich niż na sferę cielesności. Może wynikać z tego, iż matki, w większym stopniu niż ojcowie, wszelkimi sposobami próbują uchronić dzieci przed zdobyciem jakichkolwiek informacji na tematy związane z seksualnością, zakładając, że będą miały na to czas w bliżej nieokreślonej przyszłości.

Analiza statystyczna wyników badań wykazała brak istotnej statystycznie zależności pomiędzy wartościami uznawanymi za ważne w rodzinach respondentów a poziomem ich wiedzy ($\chi^2=8,1 < \chi^2_{0,01;4}=13,3$; $H_0 \neq 0$) w interesującym nas obszarze. W wyodrębnionych, ze względu na kulturowane w rodzinach pochodzenia wartości, kategoriach młodzieży dominował średni poziom wiedzy⁸.

Zakres i charakter wiedzy na temat wybranego obszaru rzeczywistości społecznej wynika z kolei z preferowanych źródeł, które dostarczają informacji na dany temat. Z reguły ludzie wybierają takie źródła wiedzy na dany temat, które prezentują punkt widzenia zgodny z ich własnymi przekonaniem lub przekonaniem osób dla nich znaczących. Unikają w ten sposób przeżywania dysonansu poznawczego, ale równocześnie zamykają sobie, w pewien sposób, drogę do uzyskania bardziej obiektywnych informacji na interesujący ich temat oraz możliwości poszerzenia swojej wiedzy. Dotyczy to zwłaszcza tematów kontrowersyjnych i budzących emocje.

Analizując źródła, z których młodzież czerpała wiedzę na temat pornografii, należy stwierdzić, że były one zróżnicowane. Najczęściej źródło informacji na ten temat stanowili znajomi i przyjaciele, odpowiedzi takiej udzieliło 35,4% respondentów. W drugiej kolejności wskazywana była prasa i audycje publicystyczne w mediach (29,9%), kolejno rodzeństwo (16,5%), własne doświadczenia (9,5%), literatura naukowa (6,3%). Jedynie 2,4% badanych wskazywało, iż informacje na temat pornografii czerpie od rodziców.

Typ związku rodziców różnicował w statystycznie istotny sposób źródła wiedzy młodzieży na temat pornografii ($\chi^2=55,7 > \chi^2_{0,01;20}=37,6$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. Należy zauważyć, iż wskazania na rodziców, jako źródło wiedzy w interesującym nas obszarze, udzielała młodzież, której rodzice nigdy nie mieszkali razem (13,3%) oraz respondenci mający rodziców rozwiedzionych lub pozostających w separacji (3,6%). Najwyższy odsetek badanych, czerpiących wiedzę na temat pornografii z wła-

---

⁸ Odpowiednio: 74,2% w kategorii młodzieży – w której rodzinach najwyżej cenione są wartości afiliacyjne; 51,4% w kategorii – w której cenione są wartości pragmatyczne i 50% w przypadku młodzieży, w której rodzinach w największym stopniu cenione są wartości hedonistyczne.

nych doświadczeń, występował w grupie młodzieży, której rodzice mieszkają razem bez ślubu (14,8%). Można domniemywać, iż jest to spowodowane większą liberalizacją poglądów w tego typu rodzinach.

Źródła, z których młodzież czerpie informacje na temat pornografii, były również różnicowane przez styl kierowania wychowawczego w rodzinie, siłę ($x^2=60,3 > x^2_{0,01;10}=23,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$) tego związku określamy jako wysoką. Zaznaczyć należy, iż młodzież pochodząca z rodzin, w której dominował demokratyczny model wychowania, wskazywała najczęściej na rodzeństwo, jako źródło wiedzy na temat pornografii (45%). Znamiennym jest też, iż młodzież z rodzin, w której styl kierowania wychowawczego można nazwać autokratycznym, jako jedyna z wyodrębnionych kategorii nie wskazywała na rodziców i rodzeństwo, jako źródło wiedzy na temat pornografii. Przypuszczalnie w tego typu rodzinach, gdzie zauważalny jest dystans w relacji rodzic–dziecko, gdzie kontakty są formalne, sztywne i bardzo rzadko okazuje się ciepło, troskę, wsparcie, pewne tematy stanowią tabu i poruszanie ich nie ma racji bytu. Może to skutkować chęcią pozyskiwania informacji ze źródeł jednostronnych, tendencyjnych, często lansujących wartości, które w perspektywie w negatywny sposób mogą wpłynąć na rozwój społeczny i moralny młodego człowieka.

Poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców różnicowało w statystycznie istotny sposób źródła wiedzy z których korzysta młodzież, poszukując informacji na temat pornografii ($x^2=68,2 > x^2_{0,01;15}=30,6$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$), siłę tego związku określamy jako wysoką. Respondenci, którzy twierdzili, że nie odczuwają wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców, najczęściej wskazywali na prasę i media, jako źródło informacji na temat pornografii (42,4%). Po raz kolejny należy zaznaczyć, iż jakość tych informacji oraz konsekwencje opierania się na nich może spowodować negatywne konsekwencje dla jednostki. Należy także zauważyć, iż w kategorii młodzieży doznającej wsparcia emocjonalnego tylko ze strony matki, jako w jedynej, nie pojawiło się wskazanie na własne doświadczenia jako źródło wiedzy na temat pornografii. Rola matki wydaje się więc w tym zakresie kluczowa.

Analiza wyników badań wykazała również istotny statystycznie związek pomiędzy wartościami uznawanymi w rodzinie za kluczowe a źródłami wiedzy na temat pornografii, z których korzysta młodzież ($x^2=111 > x^2_{0,01;10}=23,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,7$), siłę związku określamy jako wysoką. Zauważalną tendencję w wynikach badań stanowił najwyższy odsetek wskazań na rodzeństwo, jako źródło wiedzy, w przypadku młodzieży, w której rodzinach największe znaczenie przypisywane było wartościom hedonistycznym (57,1%). W pozostałych kategoriach – zgodnie z dominującą tendencją ujawniającą się w prze-

prowadzonych badaniach – dominowały wskazania na znajomych i przyjaciół będących źródłem tejże wiedzy.

Analizując komponent emocjonalny postaw młodzieży wobec pornografii zaznaczyć należy, że chociaż reakcje emocjonalne jednostki mogą wyrażać się w sferze behawioralnej, to jednak nie zawsze są przedmiotem bezpośredniej obserwacji, często ulegają stłumieniu lub są celowo ukrywane, bądź przejawiane nieadekwatnie do swojej siły czy charakteru. W prezentowanych badaniach skoncentrowaliśmy się na subiektywnie określanych emocjach respondentów i ich deklaracjach orientacji emocjonalnej, jakie wzbudza w nich pornografia.

Najwyższy odsetek badanych wskazywał, iż pornografia jest im obojętna, odpowiedzi takiej udzieliło 36,2% badanych. W przypadku 26,8% badanych deklarowaną reakcją emocjonalną była ciekawość, 16,5% respondentów twierdziło, iż pornografia wzbudza w nich obrzydzenie, 11,8% wskazywało na przyjemność i odprężenie, zaś 8,7% na wstyd i zażenowanie.

Stwierdzono brak statystycznie istotnej zależności pomiędzy typem związku rodziców a deklarowanymi emocjami związanymi ($\chi^2=23,2 < \chi^2_{0,01;16}=32,0$; $H_0=0$) z pornografią. We wszystkich wyodrębnionych ze względu na typ związku rodziców kategoriach młodzieży dominowała deklaracja obojętności, jako reakcji na materiały pornograficzne. Wyjątek stanowiła grupa młodzieży, której rodzice byli rozwiedzeni lub pozostawali w separacji. W grupie tej najwyższy odsetek badanych (32,1%) wskazywał na poczucie obrzydzenia związanego z pornografią, nie była to jednak różnica istotna statystycznie.

Styl kierowania wychowawczego w rodzinie różnicował deklarowane przez respondentów emocje ($\chi^2=28,5 > \chi^2_{0,01;8}=20,9$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. W przypadku młodzieży z rodzin o demokratycznym i liberalnym stylu kierowania wychowawczego najwyższy odsetek wskazywał, że pornografia jest mu obojętna. Inaczej wyglądała sytuacja w przypadku osób kierowanych przez rodziców autokratycznie, najwyższy odsetek młodzieży tej kategorii (47,1%) wskazywał na ciekawość, jako reakcję na pornografię. Prawdopodobnie spowodowane to było mechanizmem „zakazanego owocu”, naturalną dla tego wieku chęcią przekraczania stawianych granic.

Możemy mówić również o istnieniu statystycznie istotnej zależności pomiędzy poczuciem wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców a emocjami związanymi z kontaktem z pornografią ($\chi^2=49,1 > \chi^2_{0,01;12}=26,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. W przypadku osób, które stwierdzały, iż posiadają wsparcie emocjonalne ze strony obojga rodziców, zdania

były podzielone i niemożliwe jest wyodrębnienie żadnej wiodącej tendencji⁹. W kategorii osób wskazujących na brak wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców najwyższy odsetek badanych wskazywał na obojętność (57,6%), w przypadku młodzieży doznającej wsparcia tylko ze strony matki na ciekawość (41,2%), zaś w kategorii osób doznającej wsparcia emocjonalnego tylko ze strony ojca na przyjemność i odprężenie (31,8%).

Uznawane w rodzinach respondentów wartości różnicowały w statystycznie istotny sposób komponent emocjonalny postaw młodzieży wobec pornografii ($\chi^2=41,5 > \chi^2_{0,01;12}=26,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. Dość ciekawą ujawnioną tendencją jest deklaracja w najwyższym odsetku obrzydzenia jako reakcji na pornografię w grupie młodzieży, w której rodzinach akcent położony jest na wartości hedonistyczne (39,3%), podczas gdy w przypadku respondentów z rodzin hołdujących wartościom pragmatycznym dominowało wskazanie na obojętność (54,1%), a w kategorii respondentów z rodzin zorientowanych na wartości afiliacyjne była to ciekawość (43,6%).

Analizując komponent behawioralny postaw młodzieży wobec pornografii skoncentrowano się na deklaracjach oglądania materiałów pornograficznych. W pytaniu ankietowym zaznaczono, że chodzi nam o celowe sięganie po tego typu materiały, biorąc pod uwagę że wielu młodych ludzi może być na taki widok narażonych bez własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę współczesną erotyzację przekazu medialnego.

Analizując deklaracje respondentów na temat oglądania materiałów pornograficznych należy stwierdzić, iż najwyższy odsetek badanych (34,7%) przyznawał się do oglądania takich materiałów, 31,5% uczniów twierdziło, że nie oglądało ich celowo nigdy, 25,9% młodzieży podawało, iż oglądało takie materiały w przeszłości, ale przestało, zaś 7,9% deklarowało, iż nie oglądało celowo takich treści, ale planuje spróbować.

Na drodze analizy statystycznej stwierdzono brak istotnej statystycznie zależności pomiędzy typem związku rodziców a deklaracjami celowego oglądania materiałów pornograficznych ($\chi^2=15,9 < \chi^2_{0,01;12}=26,2$; $H_0=0$). Odpowiedzi respondentów nie odbiegały od głównej tendencji ujawnionej w badaniu.

Analiza wyników badań ujawniła z kolei statystycznie istotną zależność pomiędzy stylem kierowania wychowawczego w rodzinie a deklaracjami badanej młodzieży ($\chi^2=40,4 > \chi^2_{0,01;6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. Należy wskazać, iż w grupie młodzieży wychowy-

---

⁹ Respondenci ci deklarowali odpowiednio: 16,7% – ciekawość; 25% – przyjemność, odprężenie; 16,7% – obojętność; 25% – obrzydzenie; 16,7% – wstyd, zażenowanie.

wanej liberalnie najwyższy odsetek (52,9%) deklarował, iż ogląda materiały pornograficzne, podczas gdy w kategoriach młodzieży wychowywanej autokratycznie i demokratycznie najwięcej wskazań dotyczyło odpowiedzi „nie oglądałem nigdy”¹⁰. Można powiedzieć więc, że liberalizm w wychowaniu sprzyjał w tej grupie sięganiu po pornografię.

Deklaracje respondentów na temat oglądania materiałów pornograficznych były różnicowane przez poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($\chi^2=35,5 > \chi^2_{0,01;9}=21,7$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. Na uwagę zasługuje tutaj najwyższy odsetek wskazań na celowe oglądanie materiałów pornograficznych w grupie młodzieży doznającej poczucia wsparcia emocjonalnego ze strony ojca (72,7%), w kategorii tej także jedynie 9,1% badanych twierdziło, że nigdy nie oglądało pornografii, podczas gdy deklarację taką składało 44,1% badanych doświadczających wsparcia emocjonalnego tylko od matki oraz 66,7% młodzieży, która twierdziła, iż doświadcza wsparcia emocjonalnego ze strony obojga rodziców.

Statystycznie istotna zależność istnieje również pomiędzy wartościami uznawanymi za priorytetowe w rodzinach badanej młodzieży a ich deklaracjami dotyczącymi oglądania materiałów pornograficznych ($\chi^2=52,4 > \chi^2_{0,01;6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), siłę tego związku określamy jako przeciętną. Najwyższy odsetek wskazań na fakt celowego oglądania materiałów pornograficznych wystąpił w kategorii młodzieży, w której rodzinach największa waga przywiązywana była do wartości o charakterze afiliacyjnym (58,1%). W przypadku młodzieży pochodzącej z rodzin zorientowanych na pragmatyzm i sprzyjających wartościom hedonistycznym najwyższy odsetek wskazywał, iż nigdy nie oglądał celowo materiałów pornograficznych.

3. KONKLUZJE WYNIKAJĄCE Z ANALIZ

W hipotezie głównej przyjęto założenie, że postawy młodzieży wobec pornografii będą różnicować się ze względu na wybrane zmienne niezależne (cechy środowiska rodzinnego). Analiza wyników przeprowadzonych badań pozwala na wysunięcie następujących wniosków:

– W obszarze komponentu poznawczego postaw młodzieży na temat pornografii możemy powiedzieć, że badana młodzież prezentuje w najwyższym

---

¹⁰ Deklaracje tego, że nigdy nie sięgnęło celowo po materiały pornograficzne złożyło odpowiednio: 70,6% badanych, z rodzin o autokratycznym stylu kierowania wychowawczego i 45% młodzieży z rodzin, gdzie panował styl demokratyczny.

odsetku poziom wiedzy, który zgodnie z naszymi ustaleniami możemy zakwalifikować jako średni. Nie jest więc to obszar, który budzi wysokie zainteresowanie respondentów w wymiarze poznawczym. Biorąc pod uwagę uwarunkowania rodzinne poziomu wiedzy badanej młodzieży należy stwierdzić, iż jest on uzależniony od takich cech środowiska rodzinnego, jak: poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($x^2=72,7 > x^2_{0,01;6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$), typ związku rodziców ($x^2=37,5 > x^2_{0,01;8}=20,1$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), styl kierowania wychowawczego w rodzinie ($x^2=16,5 > x^2_{0,01;4}=13,3$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,3$)¹¹. Wartości uznawane za priorytetowe w rodzinach badanej młodzieży nie różnicują jej poziomu wiedzy na temat pornografii. Można stwierdzić, iż posiadaniu wysokiego poziomu wiedzy na temat tego zjawiska sprzyja wychowywanie się w rodzinach o autokratycznym stylu kierowania wychowawczego i w rodzinach, gdzie jedno lub oboje rodziców nie żyją. Biorąc pod uwagę źródła wiedzy, z których korzysta młodzież, dominuje tu środowisko rówieśnicze¹², zaraz po nim media. Bardzo rzadko młodzież czerpie wiedzę z rzetelnych opracowań naukowych, a jeszcze rzadziej od rodziców. Należy zauważyć, iż źródła te w swoim przekazie nie koncentrują się raczej na wyeksponowaniu negatywnych skutków, jakie niesie za sobą oglądanie materiałów pornograficznych. Biorąc pod uwagę ujawnione korelacje należy stwierdzić, iż wybór określonych źródeł informacji jest różnicowany przez takie zmienne, jak: uznawane w rodzinie wartości ($x^2=111 > x^2_{0,01;10}=23,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,7$), poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($x^2=68,2 > x^2_{0,01;15}=30,6$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$), styl kierowania wychowawczego w rodzinie ($x^2=60,3 > x^2_{0,01;10}=23,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,6$), typ związku rodziców ($x^2=55,7 > x^2_{0,01;20}=37,6$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$). Należy w tym obszarze zwrócić uwagę na dwie kwestie, które mogą być przesłanką do formułowania pewnych profilaktycznych postulatów, najwyższy odsetek respondentów czerpiących wiedzę na temat pornografii z własnych doświadczeń w grupie młodzieży, której rodzice mieszkają razem bez ślubu (co może wynikać z pewnej liberalizacji obyczajów i norm związanych z seksualnością, które mogą występować w tych środowiskach), oraz na media i prasę, jako podstawowe źródło informacji na temat pornografii w grupie osób nie doznających wsparcia

¹¹ Występujące korelacje zostały uporządkowane malejąco (od wysokiej siły związku do słabej), aby w konsekwencji podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, czy możemy mówić o priorytetowym oraz drugorzędnym znaczeniu branych pod uwagę zmiennych niezależnych w różnicowaniu postaw respondentów, czyli ich pewnej gradacji.

¹² Podobne wnioski, wskazujące na środowisko rówieśnicze, jako główne źródło informacji na temat pornografii, pochodzą ze starszych, anglojęzycznych badań. Por. J. BRYANT, D. BROWN, *Uses of Pornography*, w: *Pornography: Research Advances and Policy Considerations*, red. D. Zillmann, J. Bryant, Hove-London, New Jersey 1989, s. 25-55.

emocjonalnego ze strony rodziców. Istnieje duże niebezpieczeństwo, iż odbiorcy (osoby niedojrzałe) przyswoją informacje z niezetelnych źródeł, obarczone mitami na tematy seksualne. Z. Lew-Starowicz¹³ podkreśla, iż treści te prezentują odbiegające od rzeczywistości zachowania seksualne, koncentrują się na seksualności z pominięciem innych kontekstów, mogą stać się wzorem wypaczonych relacji i aktywności seksualnej, co może skutkować zaburzeniem rozwoju psychoseksualnego. Wielu autorów wskazuje także, powołując się na wyniki badań, iż w przypadku dzieci i młodzieży każdy rodzaj pornografii oddziałuje negatywnie, ponieważ kreuje fałszywy obraz seksualności i relacji pomiędzy płciami sugerując, że seks jest możliwy do kupienia i oddziela seksualność od uczuć i systemu wartości¹⁴.

– W obszarze komponentu emocjonalnego postaw badanej młodzieży wobec materiałów pornograficznych stwierdzić należy, że dominującą deklaracją jest obojętność wobec tego typu przekazów. Stosunek taki może wynikać z małego zainteresowania tym tematem, brakiem jakichkolwiek informacji z tym związanych lub po prostu obawą przed wyrażeniem własnego stanowiska wobec kontrowersyjnych problemów społecznych. Spośród respondentów 25,2% wskazywało negatywne emocje wobec materiałów pornograficznych (16,5% obrzydzenie, 8,7% wstyd i zażenowanie). Deklarowane przez respondentów reakcje emocjonalne różnicowane były przez następujące zmienne środowiska rodzinnego: poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($\chi^2=49,1 > \chi^2_{0,01;12}=26,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), styl kierowania wychowawczego w rodzinie ($\chi^2=28,5 > \chi^2_{0,01;8}=20,9$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), kultywowane w rodzinie pochodzenia wartości ($\chi^2=41,5 > \chi^2_{0,01;12}=26,2$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$). Deklarowane przez respondentów emocje najsilniej korelowały więc ze wsparciem emocjonalnym ze strony rodziców. Typ związku rodziców nie różnicował komponentu emocjonalnego postaw młodzieży wobec pornografii ($\chi^2=23,2 < \chi^2_{0,01;16}=32,0$; $H_0=0$). Należy zwrócić uwagę na wysoki odsetek respondentów w kategorii osób, które twierdziły, że posiadają wsparcie emocjonalne jedynie ze strony ojca i deklarowały przyjemność i odprężenie jako dominującą reakcję na materiały pornograficzne. Podobne wnioski wynikają z badań M. Łukaszek¹⁵ dotyczą-

¹³ Z. LEW-STAROWICZ, *Encyklopedia erotyki*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2004, s. 471.

¹⁴ Por. B. ŁACIAK, *Świat społeczny dziecka*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 1998; I. OBUCHOWSKA, A. JACZEWSKI, *Rozwój erotyczny*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2002, Z. LEW-STAROWICZ, *Seks w sieci i nie tylko...*, Wydawnictwo Medyczne, Kraków 2002.

¹⁵ M. ŁUKASZEK, *Szorstka młodość. Socjalizacyjne wyznaczniki zachowań seksualnych młodzieży (na podstawie badań wychowanków Ochotniczych Hufców Pracy)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 187.

cych zachowań seksualnych młodzieży OHP, z których wynika, że osoby, które nie odczuwają wsparcia ze strony żadnego z rodziców lub doznają wsparcia tylko ze strony matki, deklarowały większą liczbę partnerów seksualnych, wyższy odsetek przemocy seksualnej. Autorka wyjaśnia, że „[...] z tymi faktami wiąże się nie tyle poczucie wsparcia ze strony ojca, ile zupełny brak wsparcia ze strony matki. Wydaje się, że osoby, które są ciągle pozbawione bliskości i wsparcia ze strony rodziców, szczególnie matki, mają problem z tworzeniem więzi partnerskich i szacunkiem w relacjach z innymi”¹⁶.

– W obszarze komponentu behawioralnego postaw młodzieży wobec pornografii analizowane były deklaracje celowego oglądania tych materiałów. Należy w tym miejscu wspomnieć, że współczesna młodzież jest w dużo większym stopniu narażona na kontakt z pornografią niż młodzi dorastający przed rokiem 1989. Media epatują seksualizacją współczesnego życia w jego publicznych i medialnych przejawach (kultura obnażania)¹⁷. W zamiarze badawczym skoncentrowano się wyłącznie na świadomej, celowej aktywności badanej młodzieży w tym obszarze. Należy zaznaczyć, iż odpowiedzi respondentów mają charakter deklaracji, trudno więc na ich podstawie o daleko posunięte wnioski i uogólnienia. Z analiz wynika, że 34,7% badanych przyznawało się do oglądania materiałów pornograficznych a 7,9% respondentów dopuszcza taką możliwość w przyszłości. Deklaracje oglądania materiałów pornograficznych były różnicowane przez: priorytetowe wartości kulturowane w rodzinach badanych ($x^2=52,4 > x^2_{0,01;6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,5$), styl wychowawczy rodziców ($x^2=40,4 > x^2_{0,01;6}=16,8$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$), poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców ($x^2=35,5 > x^2_{0,01;9}=21,7$; $H_1 \neq 0$; $r_c=0,4$). Należy zwrócić również uwagę na najwyższy odsetek respondentów deklarujących oglądanie pornografii w grupie młodzieży doznającej wsparcia emocjonalnego jedynie przez ojca. Typ związku rodziców nie różnicował deklaracji badanej młodzieży ($x^2=15,9 < x^2_{0,01;12}=26,2$; $H_0=0$).

Przeprowadzone badania stanowią wstęp do podjęcia dyskusji i pogłębionych dociekań empirycznych na temat postaw młodzieży na temat pornografii. Nie wyczerpują one zagadnienia, w wielu miejscach widoczne jest, że temat wymaga pogłębionej analizy. Warto byłoby pytać o sposób rozumienia pornografii przez młodzież (w sposób wykraczający poza pytania zawarte w teście sprawdzającym poziom wiedzy respondentów), o przyczyny podejmowania tego typu aktywności, o zauważane skutki oglądania materiałów pornograficz-

¹⁶ Tamże, s. 186-187.

¹⁷ Por. B. MCNAIR, *Seks, demokratyzacja pożądania i media, czyli kultura obnażania*, tłum. E. Klekot, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2004.

nych i wartościowanie tych skutków. Wyniki badań mają więc w zamierzeniu stanowić dalszą inspirację do dociekań w tym obszarze.

BIBLIOGRAFIA

- BRYANT J., BROWN D., Uses of Pornography, w: *Pornography: Research Advances and Policy Considerations*, red. D. Zillmann, J. Bryant, Hove–London–New Jersey 1989, s. 25-55.
- FAGAN P., Wpływ pornografii na jednostkę, małżeństwo, rodzinę i społeczeństwo, Wydawnictwo Fundacja „Głos dla Życia”, Poznań 2010.
- JAKUBOWSKI T., Zagrożenia w dziedzinie płciowości – pornografia, „Katecheta” 1999, nr 7-8, s. 37-43.
- KORNAS-BIELA D., Wpływ pornografii na rozwój osobowości człowieka, w: *Dział Ekspertyz Biura Informacji i Dokumentacji Senackiej Kancelarii Senatu, Pornografia – zagrożenia dla rodziny i społeczeństwa*, Wydawnictwo Kancelaria Senatu Biuro IiDS, Warszawa 1999, s. 12-30.
- LEW-STAROWICZ Z., *Encyklopedia erotyki*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2004.
- LEW-STAROWICZ Z., *Seks w sieci i nie tylko...*, Wydawnictwo Medyczne, Kraków 2002.
- ŁACIAK B., *Świat społeczny dziecka*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 1998.
- ŁUKASZEK M., *Szorstka młodość. Socjalizacyjne wyznaczniki zachowań seksualnych młodzieży (na podstawie badań wychowanków Ochotniczych Hufców Pracy)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- MĄDRZYCKI T., *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1977.
- MCNAIR B., *Seks, demokratyzacja pożądania i media, czyli kultura obnażania*, tłum. E. Klekot, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2004.
- MIKA S., *Psychologia społeczna*, PWN, Warszawa 1987.
- NOWAK S., *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973.
- OBUCHOWSKA I., JACZEWSKI A., *Rozwój erotyczny*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2002.
- RODAN A., *Historia erotyki*, t. 1. *Pornografia*, Wydawnictwo Garmond A.G., Łódź 1996.

RODZINNE UWARUNKOWANIA POSTAW MŁODZIEŻY WOBEC PORNOGRAFII – KOMUNIKAT Z BADAŃ

S t r e s z c z e n i e

Pornografia należy do zjawisk, które w literaturze przedmiotu nie zostały do tej pory jednoznacznie zdefiniowane. Lansowana we współczesnej rzeczywistości społeczno-kulturowej wieloznaczność zjawiska oraz jego normalizacja powoduje, iż można je interpretować i wartościować na wiele różnych sposobów. W dostępnych badaniach i analizach brakuje ujęcia, które pokazywałoby jak pornografia oddziałuje na rozwój i funkcjonowanie młodzieży w różnych środowiskach wychowawczych.

Prezentowany artykuł ma na celu przedstawienie wyników badań własnych, dotyczących rodzinnych uwarunkowań postaw młodzieży wobec pornografii. W zamyśle autorskim ma stanowić wstęp do dyskusji i pogłębionych badań w tym obszarze. Badania dotyczą grupy 137 uczniów, w celu zebrania danych empirycznych posłużono się autorskim kwestionariuszem ankiety. Na drodze analiz podjęto próbę odnalezienia odpowiedzi na pytanie czy wybrane zmienne środowiska rodzinnego (typ związku rodziców, styl kierowania wychowawczego w rodzinie, poczucie wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców, uznawane przez rodziców wartości) różnicują postawy młodzieży wobec pornografii, w aspekcie poznawczym, emocjonalnym i behawioralnym.

Słowa kluczowe: młodzież; postawa; pornografia; rodzina.